

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

עיקול מע"י האשה לטובת הבעל

תיק ממונות מס' 1548-שע

נושא הדין

גב' א' מבקשת לצוות על הבעל ב' להסיר את התביעה שהחל נגדה בערכאות כדי לקבל בעלות על מחצית מרכושה שיש לה ממע"י לפי חוק איוון משאבים שבין בני זוג, ושיבוא לדון בבית הדין לפי ד"ת. לטענתה מעשי ידיה אינם שייכים לבעל משום שהוא לא זן אותה כבר כמה שנים, וע"כ הוצרכה לעבוד מחוץ לבית ולהתפרנס.

הבעל ב' מציג מכתב שנתן לו הגר"מ שפרן שליט"א המתיר לו לפנות לערכאות לעקל את רכושה השייך לבעל, כדי שלא תבריא אותו, ואינו צריך לפנות קודם לבית דין משום שאין כח ביד ביי"ד לעקל עפ"י חוק. ב' פנה לערכאות כדי לקבל צו עיקול וכמו כן פתח תיק תביעה על רכושה של א'. על תביעת האשה בבית הדין כותב הבעל שמאחר ששני בני הזוג גרים בב"ב, אינו חייב לדון עמה בירושלים, ויהיה מוכן לדון אתה על צו העיקול שהוציא נגדה בביהמ"ש אצל הגר"מ שפרן.

גב' א' משיבה שלא הותר לבעל לתבוע בביהמ"ש דבר שאינו שלו עפ"י ד"ת, והתביעה של הבעל בביהמ"ש לא היתה לפי ד"ת אלא לפי חוק איוון משאבים בין בני זוג. ועוד, ההיתר לא היה אלא לצו מניעה כדי לדון על כך אח"כ בביי"ד, ולא הותר לבעל מעולם לתבוע בביהמ"ש, ואם היה מציית לרב שהתיר לו היה צריך לפתוח מיד תביעה בביי"ד, דבר שטרם עשה. גם סיבת ההיתר לצו עיקול בערכאות אינה נכונה מבחינה עובדתית, משום שמחלקות הרישום של המדינה מצייתות לצו עיקול ומניעה של בתי הדין הרבניים. הגב' א' טוענת שכוננת הבעל היא לקחת לה את כספה ורכושה ולהשאירה ענונה בלי גט, אך בדעתה לפתוח תיק גירושין בביהמ"ד בתאי מיד כשמשרד ביה"ד שם יפתח לציבור, וע"כ מבקשת להורות לבעל לדון עמה בכל הענינים בביה"ד בת"א.

פסק דין

גם לפי ההיתר של הגר"מ שפרן על הבעל לדין עמה בבי"ד, ומאחר שהאשה מבקשת לדין בביה"ד בת"א, עליו לדין עמה שם בכל הענינים שביניהם, ולא במקום אחר.

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד (-) מרדכי אייכלר (-) דוד יהושע קניג

השאלות לדין

- א. דין מעשיי האשה שעשתה בעבודה מחוץ לביתה.
- ב. חדר"ג שלא לגרש האשה בע"כ, האם קיים גם כשהבעל מאמין לחוקר שעשתה מעשה מכוער ביותר.
- ג. עיקול כספים של האשה כדי שתסכים לקבל גט, האם דינו ככפיה לגט.
- ד. חוק איוון משאבים בין בני זוג.

תשובה

א. פסק הרמב"ם אישות פכ"א ה"א ושו"ע אבהע"ז סי' פ סעי' א': מעשה ידיה לזבלה כ"ל הכל כמנהג המדינה. מקום שדרכן לארוג אורגת לרקוס רוקמת וכו'. וכתב הבית מאיר אבהע"ז סי': אם אין דרכן כלל בזמנאות אלו אלא באחרות, כגון חרישה זריעה, או כמו בזמנאות בעסק מו"מ, ומכ"כ ליסע לשווקים, עם כל זה שמנהגם כך מרזנס הטוב, מ"מ אינו כופה אלא לטוות בלמר. וכ"כ בשו"ת הרשב"א שהביא הב"י סי' אה: שהרי האשה אינה חייבת לטרות לשמור ולזנות לעקור ולנטוע ולא להתעסק ברבית אלא לעשות בלמר, ואם רוצה הבעל לשנותה למלאכה אחרת אינו רשאי, שאינה אלא כעבדים ח"נ כפועלים שאמר להם עשו עמי מלאכה היום. ע"כ.

וכשעשתה בזמנאות שאינה חייבת זה אם היא לזבלה, ע"י ר"ן כתובות ס"א ז ד"א דמלאכתה דידה הויא דכיון שאין מחייבין אותה אלא כדי שלא תצוא לידי זימה כל שעושה בין לאחרים בין לעצמה אצל הווא טעמא, והרשב"א ז"ל כתב דמסתברא דלא עדיף מהעדפה דע"י הדחק דהווא לזבל, אע"פ שעושה מרזונה ולא מתורת חיוב. ולא ידעתי מהו דכל העדפה ברזונה נעשית ואע"פ הקטנה לזבל תחת מעה כסף ואפילו העדפה שע"י הדחק למי שפוסק כן וכי. ע"כ. ובריטב"א ס"ס נט ז כתב: ומיהו מה שעשתה לזבל הו' דלא עדיף מהעדפה ע"י הדחק דהוה לזבל אע"ג דעבדה מרזונה ושלא בחיוב. ויש לדחות

דשאני העדפה דכיון שהיא מחוייבת לעשות לו עיקר מעשה ידיה עשו את הטפל כעיקר וחייבו לו העדפה, אבל צו דשורת הדין היא פטורה מן העיקר, ואינה עושה אלא כדי שלא תצוה לידו זימה, מה שעושה עושה לעלמה. כך נראה לי. ע"כ. ועיי' מהר"ם מינץ סי' יז.

ובצו"ת מהרי"ט חו"מ סי' סז, הוצא במשלים אישות פכ"א, נסחפך האוהל בנשים הנכנסות בבית השרים והמה כאניות פוחר להביא ערף לביתם ומכלכלין את בעליהן, אם נאמר שאשה כזאת אין לבעלה זכות בכל אשר עשתה והיה מעשה ידיה לעלמה או לא. ודן המהרי"ט דאפשר דכיון דלא אמרה איני ניוזנית ואיני עושה לא הפסיד הבעל זכותו במעשי ידיה, ועוד, דנשים הללו כיון שתחילת שימושן במלאכה זו עדיין הבעל טורח במוזנות וכשהיא מרווחת ונותנת בעין יפה ונותנת יליאת הבית כל שלא אמרה איני ניוזנית וכו' הרי יש לה ממה שתתפרנס הבית ממה שהרויחה כבר ומדירה קאלכה ומדידה שמי, וכל מה שהיתה הולכת ומשתכרת קמא קמא בטיל לגבי בעל וכו'. ע"כ. ותמה המל"מ שם על המהרי"ט איך השמיט מחלוקת הרשב"ם והראב"ד שהביא הטור סי' לה לענין אלמנה, בשעה שהשכיחה הקרקע אם הוא של היתומים זנין אותה, וא"ת דגבי אשה עם בעלה לא נפקא לן מידי, דכשתמלי לומר דאין זה בכלל מעיי' דין מליאה יש לשבח זה וכו'. ע"כ. מבואר מהמל"מ שאלאכה שאין האשה חייבת לעשות זוכה בה הבעל מדין מליאה וזהו להעדפה שע"י הדחק.

והנה בהעדפה שע"י הדחק נחלקו בה בגמ' כתובות סו א ת"ק ור"ע האם זה לבעלה או לעלמה. ופסק הרמב"ם אישות פכ"א ה"ב כת"ק שאם דחקה עלמה ועשתה יותר מן הראוי לה המותר לבעל. וכ"פ בשו"ע אבהע"ז סי' פ סע"י א. וכתב הח"מ ס"ק ב שדעת המ"מ אפילו עשתה בשעה שבני אדם ישינים, וכ"ש עשתה הרבה מלאכות ביחד שלא ע"י הדחק. והטור שם הביא בזה מחלוקת ר"ת ורב האי, והרא"ש לא הכריע, ומוכל האשה לומר קים לי כמ"ד לעלמה. וכתב הב"ח שכן נוהגים במדינות אלו שלא להוציא מיד האשה שום העדפה שע"י הדחק. וכן הביא הב"ש ס"ק ב. וכתב החו"מ כתובות סי' ע אות ה ז"ל: ונראה דלא מנהג רוב ישראל קאמר הב"ח שארי לא שלא בכל גבול ישראל ע"ז, ואחרי שמרן זבית דינו והרמ"א זבית דינו נהגו להוציא, וזה מנהג רוב ישראל שקבלו הכרעת השו"ע. ומנהג הב"ח נראה שהונהג עפ"י דעתו ז"ל שהוא ספיקא דדינא, ומ"מ נראה דאין לזוז מפסק השו"ע אחרי שדעת רה"ג הרי"ף והרמב"ם דהלכה כחכמים, וזה גם דעת רשב"א הוצא בהר"ן כתובות סא ב בסוגיא דהלכה כר"א, וזה דעת רי"ד בשמ"ק, וזה דעת המ"מ. והרא"ש והר"ן לא כתבו שהוא ספיקא דדינא אלא שלא הוסיפו על הראשונים ושם דברי שניהם והיו ליה ר"ת ז"ל יחידאה וכו'. ע"כ וועיי' משפטי שלמה להגר"ש קרליץ ז"ל סי' א דבשאר עבודות שעושה האשה שלא בעבודת הנמר היו ספיקא דדינא אם שייך לבעל, וא"ל להוציא מהבעל מוזנות במקום שהיא עובדת ומרויחה).

ובנידון דידן שהתובעת עבדה מחוץ לביתה, כיון שאין זו מלאכה שהיא חייבת לבעל לעשות, הדבר תלוי במחלוקת ראשונים אם דינה בהעדפה שע"י הדחק ש"ם שהיא לבעל או שצוה לכו"ע היא לעלמה. וא"כ

יכולה לומר קיס לי ולתבוע לעלמה. אמנם עדיין יש לדון האם יש למע"י אלה דין נכסי מלוג שהפירות לבעל, ולכאורה יש לתלות השאלה במחלוקת הבי"ש והבי"מ לגבי מלאכה שע"י הדחק אם יש לבעל פירות, לדעת הבי"ש ס"י פ ס"ק ב יש לבעל פירות, וכן משמע בח"י רעק"א בגליון השו"ע שם על דברי הבי"ש ס"ק ה, והפלאה בקו"א ס"י פ ס"ק ה, אמנם לדעת הבי"מ שם אין לו פירות. ועיי' קובץ תשובות למרן הגרי"ש א"ח"ב ס"י פא שכשמסקתא לן אם יש לנכסים דין נכסי מלוג או לא פליגי בזה הראשונים אם יכולה לטעון קיס לי, לדעת הרמב"ן ב"ב נא חז"ל הפקיעו חזקתה והכספים עומדים בחזקת הבעל ואינה יכולה לטעון קיס לי, ואילו הרשב"א והריטב"א חולקים וסוברים שיכולה לטעון קיס לי, וכן דעת הבית יעקב ס"י ע סעי' ג. ומסק' שם לפי"ש שיכולה לטעון קיס לי.

ושאלתי את מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א ואמר שעפ"י ההלכה יש לבעל פירות בשכרה.

ב. כתב הרמ"א בשי"ע אזהע"ו ס"י קעח סעי' ט: וי"א דצוה"י שיש חרם ר"ג שלא לגרש אשה בע"כ אינו נאמן לומר שמאמינה או שמאמין לדברי העד (הגהמ"י פכ"ד ומרה"ק שורש קי בשם י"א), דחיישינן שמא עיניו נתן בזהרת ואומר שמאמינה אע"פ שאינו מאמין, ומנדין אותו על שאומר שמאמינה וגרס לבעל חרם ר"ג, וה"ה בכל מקום שלא יוכל לגרש בלא דעת האשה. וי"א דכופין אותו ומשמש עמה (מרדכי פרק האומר), אע"פ שאומר שמאמין לדברי העד מאחר שהאשה אינה מודה או אפילו אמרה בעלמה טמאה אני לך וחזרה ונתנה אמתלא לדבריה הראשונים, כנ"ל עפ"י סברא זו. אבל י"ח וס"ל דאף צוה"י נאמן (שם) במהרי"ק וכן משמע מהרמב"ם פכ"ד). ואם היה לו קטט עמה אינו נאמן לומר שמאמין לדברי העד דודאי מחמת שנאה אמר כן (שם במהרי"ק). ועיי' לעיל ס"י קטו סעי' ז. ע"כ הרמ"א.

ובס"י קטו סעי' ד כתב הרמ"א בדין עוברת על דת יהודית: ואינה יכולה לעכב על ידו שלא יגרשנה ויכול לגרשה בעל כרחא ואין בזה משום חרם ר"ג (תשו"י מור"ם בהגהות מרדכי דיבמות וכן הוא ברשב"א ס"י תקנז).

ובס"י קיט סעי' ו כתב הרמ"א: אבל ר"ג החריס שלא לגרש אשה שלא מדעתה אם לא שעברה על דת וכמו שנתבאר לעיל ס"י קטו, ואפילו אם רוצה ליתן לה הכתובה אין לגרשה צוה"י שלא מדעתה (סמ"ק ס"י קפד).

וכתב צו"ת רעק"א ס"י קיד עפ"י הראשונים דעוברת על דת בלא התראה יכול לגרשה בע"כ, ועיי' בפת"ש ס"י קטו ס"ק יד מעוד אחרונים שכתבו כן, אבל צו"ת חת"ם חו"מ ס"י רג כתב שגם עוברת על דת יהודית אין כופין אותה להתגרש אלא אם היתה לה התראה, אבל אם לא היתה התראה אין יכול לגרשה בע"כ.

ובאופן שאין עדים שעברה על דת יהודית אלא שהבעל מאמין לדברי החוקר שמלא את הדיסק עם התמונות המכוערות, הרי צוה"ג החדרי"ג קיים ואינו יכול לכופה לקבל גט, כמו שאין כופין אותו.

ג. כתב צו"ת הרא"ש כלל מז ס"י א, הובא בח"מ ס"י עז ס"ק ג, דהגאון רבי"ג ז"ל תיקן להשוות כח

האשה לאיש, כמו שהאיש אינו מוציא אלא לרצונו וכו'. ע"כ. וצא"ש, אם כפו אותו ע"י עיקול כספים עד שיתן גט יש בזה חשש גט מעושה, דעיי בתורת גיטין סי' קלד סעי' ד"ה דלא מקרי חונם, הוצא בפת"ש שם ס"ק יא, כתב: ע"י צ"י שהציא בשם הרשב"ץ שאם גזלה אשתו מעות ואינה רוצה להחזיר עד שיגרשנה, וא"י לכופה בדין להחזיר, או מפחידתו להפסיד ממון, שמסתפק אם גירש מכח העישוי אינו גט מעושה או לא, וסיים דקושטא דמילתא דתלייהו ויהיב א"ל מודעה. ואין בדבריו הכרח אינו גט מעושה. וכתב התורת גיטין שאם אינו מזכיר כלל הגירושין אלא כדי להיפטר מאותה לרה מגרש מעלמו, בזה יש לדון דלא הוי גט מעושה כלל, כמו שכתב הצ"ח ב"ח סי' רה דכשאינו מזכיר המתנה בשעת חונם רק נתן מעלמו לפדות נפשו הוי מתנה. וכ"פ הרמ"א בסי' רלו, וא"כ גם בגט הדין כן, וכן מעשים בכל יום שאשה לפעמים מצירה להבעל בגזילת ממון וצא"ש דברים ומחמת זה מגרש, ואין מי שחש לגט מעושה. אבל כשמזכיר הגירושין בשעת חונם, אף הרשב"ץ מודה כל שידעין שהמגרש ודאי דהיה נתן ממון מרובה להיפטר מהחונם ודאי דכשמזכירין להמגרש שאם לא יגרש יחנם בכך וכך, נראה דהוי גט מעושה. ע"כ. ועיי' אגרות משה אבהע"י ח"א סי' קלו שהציא דברי התו"ג וצא"ש.

ובחזו"א אבהע"י סי' טז אות ו הביא דברי התו"ג, ותמה עליו דלפ"י נפל דין גט מעושה שלא כדין פסול בצירא, וכל אשה שתולה ענמה בעכו"ס להפקיע ענמה מיד בעלה תאמר להם שיכוהו פתס והוא יבין מעלמו להבטיחם לגרש. ומה שתמך יסודו בדברי צ"י סי' רה דטעמא דסיקריקון משום שבאין על עסקי נפשות ולא על עסקי ממון והוא מפייסן בקרקע, תמה בחזו"א דאכתי הכא שאני שבאין לכתחילה על הכתה"מ סי' רה שהעתיק